

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ

Στις 12 Οκτωβρίου 1958 πέθανε στην Αθήνα ο Νίκος Α. Βέης, ακαδημαϊκός και άλλοτε καθηγητής της μεσαιωνικής και νέας ελληνικής φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο των Αθηνών. Με το θάνατό του έκλεισε μια γόνιμη ζωή έρευνας της μεσαιωνικής και νεώτερης ελληνικής ιστορίας και φιλολογίας, που απλώθηκε με όμοια επιτυχία στα πιο διαφορετικά θέματα.

Γεννημένος στην Αθήνα το 1882 έδειξε ο Ν. Βέης από πολύ νωρίς τις εξαιρετικές έρευνητικές του ικανότητες και την άκαταπόνητη εργατικότητα του. Μαθητής ακόμα, με τα ναυτικά παιδικά του φορέματα, άναδιφά στο Τμήμα χειρογράφων της Εθνικής Βιβλιοθήκης βυζαντινούς κώδικες και δημοσιεύει σημειώματα και «ένθυμεις». Το 1908 άναγορεύεται διδάκτωρ και άμέσως επιχειρεί μεγάλης όγκης έρευνητική άποστολή στα μοναστήρια των Μετεώρων, της οποίας τα πλούσια πορίσματα δημοσιεύει στους τόμους της «Βυζαντιδος». *Επιχειρεί και άλλες έρευνητικές άποστολές στο Μέγα Σπήλαιον και σε άλλα μοναστήρια της Πελοποννήσου. Το πάθος του είναι ή έρευνα των χειρογράφων, των έγγραφων, των βυζαντινών και φραγκικών έπιγραφών, κάθε μνημείου που μπορεί να φωτίσει τα σκοιάδια που εκάλυπταν την περίοδο της «μεσοχρονίου», όπως την έλεγαν τότε, ιστορίας μας. Πλούσια είναι ή συγχομιδή του σε άγνωστα και άνέκδοτα κείμενα και σε άλλο ποικίλο ύλικό, που δυστυχώς όμως δεν είχε πάντοτε την εύχέρεια να το δημοσιεύη, για να γίνη κτήμα της έπιστήμης. *Έτσι πολλοί από τους καταλόγους που κατέγραψε έμειναν άνέκδοτοι, όπως π.χ. ο έτοιμος από το 1909 των μονών των Μετεώρων.

Το 1910 ο Βέης πηγαίνει για ευρύτερες σπουδές στο Βερολίνο, όπου τον βρίσκουν τα μεγάλα διεθνή γεγονότα. Μένει στη Γερμανία δεκαπέντε όλόκληρα χρόνια, από το 1910 ως το 1925, χωρίς να έπισκεφθί στο μεταξύ την Ελλάδα* εκεί, κοντά στον μεγάλο φιλόλογο και θεολόγο Γουσταύο Deismann, διδάσκει βυζαντινή και νεώτερη ελληνική γλώσσα και φιλολογία, έρευνά τις βιβλιοθήκες και δημοσιεύει πληθώρα έπιστημονικών άρθρων, που τον άναδεικνύουν έναν από τους κορυφαίους της βυζαντινολογικής έπιστήμης.

Το 1925 καλείται ο Βέης παμψηφεί από τη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών να διδάξη στη νεοσύστατη έδρα της μεσαιωνικής και νέας ελληνικής φιλολογίας. *Όσοι, φοιτητές τότε, ζήσαμε τα πρώτα μαθήματα και τα φρονιστήριά του, που μας άνοιγαν προοπτικές προς έναν κόσμο που ήταν ως τότε τελείως άγνωστος μέσα στην πανεπιστημιακή διδασκαλία, διατηρούμε άσβηστη την ευγνωμοσύνη μας για αυτή τη μάθηση. Πιθανόν ο Ν. Βέης να μην ήταν ο άνθρωπος ο πιο ειδικός για την έδρα. *Άλλωστε ακόμα και το 1925 οι βυζαντινές και νεοελληνικές σπουδές δεν είχαν φτάσει στον τόπο μας σε κάποια διαφοροποίηση, και «βυζαντινολόγος» ήταν και ο ιστορικός και ο ιστορικός της τέχνης και ο παλαιογράφος. *Ός πρώτος καθηγητής όμως της νεοσύστατης έδρας ο Ν. Βέης έδειξε ένθουσιασμό για το άντικείμενο της έδρας (είτε έπρόκειτο για τον Σιναϊτικό κώδικα, είτε για το δημοτικό τραγούδι, είτε για τον Παλαμά), που μεταδόθηκε ευεργετικά στους μαθητές του, από τους όποιους στρατολογήθηκαν τόσοι από τους νεώτερους έρευνητές της βυζαντινής και της νέας ελληνικής φιλολογίας και ιστορίας. Τόση ήταν μάάλιστα ή άφοσίωσή του στο περιεχόμενο της έδρας, τη βυζαντινή και τη νέα ελληνική φιλολογία, που τις έβλεπε άξεχώριστα δεμένες σ' ένα άδιάσπαστο σύνολο, ώστε το 1939, όταν ο Ιωάννης Μειαξάς θέλησε να δημιουργήση δύο παράλληλες έδρες, όπως ήταν καθιερωμένες εξαρχής στο Πανεπιστήμιο Θεσ-

σαλονίκης, μία τῆς βυζαντινῆς καὶ μία τῆς νέας ἑλληνικῆς φιλολογίας, ὁ Βέης ἀντιτάχθηκε σφοδρά, μολονότι ὁ χωρισμὸς θὰ ἦταν πρὸς ὄφελος τοῦ περιεχομένου τῆς ἔδρας.

Εἴκοσι ἕνα χρόνια δίδαξε ὁ Βέης στὸ Πανεπιστήμιο, πάντοτε ἀγαπημένος ἀπὸ τοὺς μαθητές του. Γιατὶ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, πού ὅποιος δὲν τὸν εἶχε γνωρίσει προσωπικά, θὰ μπορούσε, ἀπὸ τὶς μελέτες του μονάχα, ν' ἀποκομίσει τὴν ἐντύπωση πὼς ἦταν ἕνας ξερὸς τύπος «ποντικῶν τῶν βιβλιοθηκῶν», ἦταν στὴν πραγματικότητα ἕνας πνευματώδης καὶ χαριτωμένος συνομιλητὴς κι' ἕνας ἄνθρωπος πού σκορπούσε σπάταλα τὴν ἀγάπη του γιὰ τὴ φοιτητικὴ νεολαία. Καὶ ἡ σύγχρονη ζωὴ καὶ ἡ πραγματικότητα τὸν ἀπασχολοῦσε μὲ τὸ ἴδιο πάθος πού τὸν παρακινοῦσε καὶ στὶς ἐπιστημονικὲς του ἀναδιφῆσεις. Ἔτσι ἐξηγεῖται καὶ τὸ ζωνρό του ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν πολιτικὴ, ὅπου ἀπὸ νωρὶς εἶχε ταχθῆ ὀπαδὸς τῆς φιλελεύθερης καὶ δημοκρατικῆς παρατάξεως. Στὰ ἀναστατωμένα χρόνια τῆς ἐχθρικῆς κατοχῆς ἴσως ἡ ἀφοσίωσή του στὸ ἰδανικὸ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς προόδου νὰ τὸν ἔκαμε γιὰ μιὰ στιγμή—ὅπως ἄλλωστε καὶ τόσους ἄλλους—νὰ συγχύσει τὰ ὄρια, κι' ἔτσι τὸ 1946 ἠναγκάσθη προσώρως καὶ ἀδίκως (ὅπως εἶπε νεκρολογώντας τὸν ὁ Σ. Β. Κουγέας) νὰ ἀπομακρυνθῆ τῆς Πανεπιστημιακῆς ἔδρας¹. Στὰ τελευταῖα δώδεκα χρόνια τῆς ζωῆς του, μακριὰ ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο, ὅπου εἶχε πολλὰ ἀκόμα νὰ προσφέρῃ, συγκέντρωσε τὴν ἀσῖγαστη πάντα δίψα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἔρευνας σὲ ἀνακοινώσεις στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν καὶ σὲ ἄλλα ποικίλα δημοσιεύματα, ἐπιστημονικὰ καὶ φιλολογικά.

Καταπληκτικὴ σὲ ὄγκο εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ παραγωγή τοῦ Ν. Α. Βέη. 276 ἐργασίες ἀναφέρονται στὴν «Ἐκλογὴ ἐκ τῆς ἀναγραφῆς τῶν δημοσιευμάτων του», πού δημοσίευσε τὸ 1940 ὁ Ε. Βαγιονάκης. Καὶ ποικιλότατα, ὅπως εἶπαμε, εἶναι τὰ θέματα τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν. Ἀναμφισβήτητα ὅμως ἡ περιοχὴ πού τοῦ ἦταν περισσότερο οἰκεία ἦταν ἡ ἀναδίφηση τῶν μεσαιωνικῶν γραπτῶν μνημείων· ἐκεῖ ἡ συμβολὴ του εἶναι πραγματικὰ ἀνεκτίμητη. Ἡ ἐξαντλητικὴ καὶ ὑποδειγματικὴ ἀναδίφηση τῆς λεπτομέρειας δὲν εἶχε ὅμως τὴ δύναμη στὸν Βέη νὰ φτάσῃ σὲ μιὰ ολοκληρωμένη σύνθεση. Καὶ ὅσο γιὰ τὶς μελέτες του τὶς νεοελληνικὲς, τὶς διακρίνει κι' αὐτὲς μιὰ πληθμονὴ λεπτομερειῶν, ὅπου κυριαρχεῖ περισσότερο ἀπὸ τὴ φιλολογικὴ ἀξιολόγηση τὸ ἀνεκδοτολογικὸ στοιχεῖο καὶ οἱ προσωπικὲς ἀναμνήσεις.

Ὁ Βέης στάθηκε ἕνας μεσαιωνοδίφης στὴν πιὸ ἀκριβῆ καὶ τὴν πιὸ τιμημένη σημασίᾳ τοῦ ὄρου, διάδοχος καὶ συνεχιστὴς τῶν μεσαιωνοδιφῶν τοῦ περασμένου αἰῶνα. Τὸ ἔργο του ἔχει τὶς ἀρετὲς καὶ τὰ ἐλαττώματα τοῦ πρωτοπόρου. Ἡ ἔρευνα τῆς βυζαντινῆς καὶ τῆς νέας ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ ἱστορίας προόδευσε σημαντικὰ μέσα στὰ πενήντα χρόνια πού σηματοδοτοῦν οἱ πρῶτες δημοσιεύσεις καὶ ὁ θάνατος τοῦ Βέη. Ἄν ὁ ἴδιος δὲν πορευτῆκε μαζὶ τὸ δρόμο αὐτὸν τῆς προόδου, μπορεῖ νὰ ἔχη τὴν ἱκανοποίησιν πὼς συνετέλεσε ὅσο κανένας ἄλλος, καὶ ὡς πανεπιστημιακὸς καθηγητὴς καὶ ὡς ἐρευνητὴς, στὴ δημιουργίᾳ τῆς προόδου αὐτῆς. Καὶ οἱ μαθητές του, πού εὐτύχησαν νὰ τὸν ἀκούσουν ἀπὸ τὴν πανεπιστημιακὴ ἔδρα, συναισθάνονται βαθιὰ τὸ κενὸ πού ἀφήνει στὴν ἐπιστημονικὴ ζωὴ τοῦ τόπου ὁ θάνατός του.

ΛΙΝΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

¹ Νέα Ἑστία 64 (1958) 1650.